

Trafikutskottets yttrande

2024/25:TU3y

Nationell säkerhetsstrategi

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 26 september 2024 att ge bl.a. trafikutskottet möjlighet att yttra sig över regeringens skrivelse 2023/24:163 Nationell säkerhetsstrategi och inkomna följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Trafikutskottet yttrar sig över skrivelsen i de delar som rör frågor om infrastrukturen för transporter och telekommunikationer och om digitalisering samt kommittémotion 2024/25:586 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 2.

Trafikutskottet anser att kommunikationsområdets stora betydelse för ett robust samhälle är mycket väl uppmärksammat av regeringen. Utskottet vill också framhålla att regeringens skrivelse om den nationella säkerhetsstrategin tar upp angelägna frågor om att ett motståndskraftigt Sverige behöver ha en fungerande infrastruktur för transporter och telekommunikationer samt om digitaliseringens betydelse. Utskottet välkomnar och ställer sig bakom de aviserade målen och inriktningen för arbetet i skrivelsen i denna del. Trafikutskottet anser därmed också att utrikesutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsförslaget.

I yttrandet finns en avvikande mening (S) och två särskilda yttranden (V, C).

Innehållsförteckning

Till utrikesutskottet.....1

Utskottets överväganden.....3

 Skrivelsen.....3

 Motionerna.....4

 Utskottets ställningstagande.....5

Avvikande mening.....7

 Nationell säkerhetsstrategi (S).....7

Särskilda yttranden.....8

 1. Nationell säkerhetsstrategi (V).....8

 2. Nationell säkerhetsstrategi (C).....8

Utskottets överväganden

Skrivelsen

Ny nationell säkerhetsstrategi

Regeringen har tagit fram en ny nationell säkerhetsstrategi. Den 4 juli 2024 beslutade regeringen skrivelsen Nationell säkerhetsstrategi (skr. 2023/24:163) och överlämnade skrivelsen till riksdagen. Den förra nationella säkerhetsstrategin presenterades 2017.

Strategin utgör ramverket för regeringens arbete med nationell säkerhet fram till 2030. Den är avsedd att ge en långsiktig inriktning av regeringens arbete på området nationell säkerhet och samtidigt vara vägledande för arbetet med nationell säkerhet i Sverige lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

I strategin definierar regeringen Sveriges vitala nationella säkerhetsintressen. Strategin beskriver Sveriges förutsättningar för arbetet med nationell säkerhet och ger en övergripande beskrivning av det aktuella säkerhetsläget. Strategin beskriver vidare de prioriteringar och vägledande principer som ligger till grund för det fortsatta arbetet. Utifrån de nationella säkerhetsintressena, omvärldsläget och Sveriges förutsättningar slår strategin fast att värnandet av Sveriges nationella säkerhet är regeringens viktigaste uppgift och har högsta prioritet. Av särskild vikt är uppbyggnaden av totalförsvaret, Sveriges integration i Nato och kampen mot den systemhotande organiserade brottsligheten.

I strategin pekar regeringen ut tre fokusområden för arbetet med nationell säkerhet. Det första – Ett säkert Sverige – fokuserar på skyddet mot yttre hot. Det behandlar Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik, vår Natointegration och vårt agerande som allierad, försvaret av Ukraina, vår roll i EU samt arbetet för att upprätthålla den regelbaserade världsordningen. Det andra området – Ett tryggt, öppet och sammanhållet Sverige – handlar om skyddet av öppenhet, demokrati och sammanhållning i det svenska samhället. Det innefattar värnandet av mänskliga fri- och rättigheter, rättsstatens principer och stärkandet av samhällsviktiga institutioner, bekämpandet av den systemhotande organiserade brottsligheten och av våldsbejakande extremism och terrorism, motverkande av parallella samhällsstrukturer, inklusive genom förebyggande åtgärder. Det tredje området – Ett motståndskraftigt Sverige – behandlar åtgärder för att stärka det svenska samhällets motståndskraft, både mot en ständigt pågående hybridpåverkan och mot de extraordinära prövningar som kriser och krig medför. Området omfattar också åtgärder för att säkra och stärka svensk konkurrenskraft och försörjningsberedskap, vilket är grunden för vår förmåga att värna vår säkerhet, för snabb anpassning till förändrade förhållanden samt för arbetet med klimatanpassning.

Avslutningsvis presenteras regeringens mål och inriktning för arbetet inom de tre fokusområdena.

Strategin ska följas upp löpande.

Strategins relevans för utskottets beredningsområde

Regeringens mål och inriktning för arbetet inom strategins fokusområde Ett motståndskraftigt och konkurrenskraftigt Sverige är av relevans för utskottets beredningsområde. I målbilden för 2030 inom detta fokusområde anges bl.a. att det svenska samhället har motståndskraft mot alla typer av samhällsstörningar, i kris och krig, att samhällsviktig verksamhet i tillräcklig omfattning är skyddad och robust och att Sverige genom klimatanpassning är motståndskraftigt mot klimätförändringar.

Samhällets motståndskraft beskrivs som ett brett begrepp som handlar om förberedelser för de många typer av störningar som kan drabba ett modernt samhälle. Enligt strategin upprätthåller samhällsviktiga verksamheter funktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden och säkerhet, vilket exempelvis kan handla om kritisk infrastruktur för transporter, kommunikation och energi. Det svenska samhällets motståndskraft är beroende av att bl.a. dessa funktioner kan upprätthållas också under mycket svåra förhållanden. I strategin anges vidare att klimatanpassning är centralt för att skydda människors liv, egendom, samhällets funktion, infrastruktur och ekonomiska intressen. Regeringen avser att i arbetet med krisberedskap anlägga ett klimatanpassningsperspektiv och verka för samordning och stärkande av arbetet med klimatanpassning och katastrofriskreducering både nationellt och internationellt. I strategin anges att arbetet särskilt kommer att beakta behov kopplade till bl.a. en robust infrastruktur för telekommunikationer och transporter.

I fokusområdets målbild för 2030 anges även att den samlade lägesuppfattningen på nationell nivå medger att hot och risker av större omfattning tidigt och snabbt kan identifieras. I detta syfte ska möjligheterna att använda ny teknik, t.ex. AI, tillvaratas för att stärka analys och lägesuppfattning. Samtidigt ska förmågan att möta hot skapade av AI stärkas. I digitaliseringen av den offentliga förvaltningen ska samverkansförmåga och informationsdelning fortsätta att stå i fokus.

Motionerna

Regeringens skrivelse har lett till att fyra följdmotioner har väckts, varav en innehåller ett motionsyrkande som berör trafikutskottets beredningsområde. Detta redovisas nedan.

I kommittémotion 2024/25:586 av Morgan Johansson m.fl. (S) understryker motionärerna i yrkande 2 behovet av fortsatta nödvändiga satsningar på bl.a. infrastruktur. Motionärerna framhåller att försvaret av

Sverige förutsätter att det går att lita på samhällsviktiga funktioner såsom vägar och järnvägar och påtalar att strategin inte tar något helhetsgrepp om denna fråga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis starkt understryka betydelsen av att transportinfrastrukturen och transporterna fungerar även i tider av kris och beredskap. Utskottet anser att transportsystemet är både betydelsefullt och en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid olika händelser och situationer i fredstid samt inför och vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Utskottet vill även betona att alla trafikslag behövs och att det är genom att använda varje trafikslags speciella fördelar som Sverige får robusta transporter. Utöver vägar och järnvägar utgör även flygplatser och hamnar en viktig del av vår kritiska infrastruktur. Det är vidare också angeläget att ta hänsyn till de gränsöverskridande transportbehoven och inte minst de behov som ställs på infrastrukturen med anledning av Sveriges medlemskap i Nato. Utskottet förutsätter att detta kommer att beaktas på ett ändamålsenligt sätt inom ramen för det fortsatta arbetet med Sveriges nationella säkerhet.

Utskottet är mycket positivt till att frågor om den kritiska transportinfrastrukturen behandlas i strategin och välkomnar även i sammanhanget fokuset på den angelägna frågan om klimatanpassning. Utskottet noterar även med tillfredsställelse att regeringen i strategin tar upp vikten av fungerande telekommunikationer liksom digitaliseringens betydelse.

Utskottet vill i sammanhanget också peka på att regeringen nyligen har behandlat betydelsen av att transportinfrastrukturen och transporterna fungerar i flera andra sammanhang. Regeringen har bl.a. beslutat proposition 2024/25:28 Vägen till en pålitlig infrastruktur – för att hela Sverige ska fungera. Utskottet avser att behandla denna infrastrukturproposition senare under året men önskar likväl i detta sammanhang hänvisa till följande uttalanden som regeringen gör i propositionen (s. 35):

Transportinfrastruktur och transporter är viktiga för samhällets beredskap och för att samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa, samt Sveriges medlemskap i Nato medför att det finns behov av förmågehöjande åtgärder och utvecklingsbehov på transportområdet utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Det är väsentligt med tillgång till en fungerande transportinfrastruktur för att kunna säkerställa tillgång till försörjningsviktiga varor, inhemsk industriproduktion och totalförsvarets förmåga till förflyttning och världsstöd samt skydd av civilbefolkningen. Det gäller inte minst statlig transportinfrastruktur och kan handla bl.a. om väl fungerande och underhållna vägar, järnvägar, och anslutningar till hamnar och flygplatser. Ett väl underhållet och utbyggt transportinfrastruktursystem är värdefullt ur flera perspektiv och ökar robustheten i systemet och förmågan att stå

emot olika typer av störningar oavsett orsak. Regeringen ser därför behov av betydande tillskott till underhåll av väg och järnväg.

I proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030 lyfter regeringen också fram betydelsen av transporter för samhällets beredskap att upprätthålla samhällsviktiga funktioner inför och under höjd beredskap och ytterst krig. Utskottet vill framhålla att där betonas inte bara vikten av väl fungerande och underhållen infrastruktur av vägar och järnvägar utan även av hamnar och flygplatser.

Trafikutskottet anser sammanfattningsvis att kommunikationsområdets stora betydelse för ett robust samhälle är mycket väl uppmärksammat av regeringen. Utskottet vill också framhålla att regeringens skrivelse om den nationella säkerhetsstrategin tar upp angelägna frågor om att ett motståndskraftigt Sverige behöver ha en fungerande infrastruktur för transporter och telekommunikationer samt om digitaliseringens betydelse. Utskottet välkomnar och ställer sig bakom de aviserade målen och inriktningen för arbetet i skrivelsen i denna del. Trafikutskottet anser därmed också att utrikesutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsförslaget.

Stockholm den 5 november 2024

På trafikutskottets vägnar

Ulrika Heie

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulrika Heie (C), Gunilla Svantorp (S), Maria Stockhaus (M), Mattias Ottosson (S), Jimmy Ståhl (SD), Åsa Karlsson (S), Sten Bergheden (M), Helena Gellerman (L), Ann-Sofie Lifvenhage (M), Malin Östh (V), Magnus Jacobsson (KD), Åsa Hartzell (M), Linus Lakso (MP), Johanna Rantsi (M), Patrik Jönsson (SD), Zara Leghissa (S) och Inga-Lill Sjöblom (S).

Avvikande mening

Nationell säkerhetsstrategi (S)

Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Åsa Karlsson (S), Zara Leghissa (S) och Inga-Lill Sjöblom (S) anför:

En robust infrastruktur med fungerande transporter är avgörande för Sveriges motståndskraft och gör det svårare att angripa samhällets stabilitet. Fungerande transporter är beroende av att den offentliga infrastrukturen i form av vägar och järnvägar fungerar. Det är därför angeläget att den nationella säkerhetsstrategin beaktar betydelsen av kritisk infrastruktur såsom vägar och järnvägar och understryker behovet av fortsatta satsningar på området. Vi anser att regeringen i strategin inte i tillräcklig utsträckning har gjort det.

Särskilda yttranden

1. Nationell säkerhetsstrategi (V)

Malin Östh (V) anför:

Jag vill uppmärksamma att i kommittémotion 2024/25:192 av Håkan Svenneling m.fl. (V) lämnar vi i Vänsterpartiet synpunkter på olika aspekter av den nationella säkerhetsstrategin som har koppling också till trafikutskottets beredningsområde.

I motionen understryker vi bl.a. att ett återuppbyggnad av totalförsvaret inte får överskugga behovet av andra stora satsningar som att förstärka infrastrukturen i form av mer järnväg, och när konflikter uppstår mellan olika intressen måste det finnas en helhetssyn på vad som är bäst för samhällets utveckling. Vidare konstaterar vi att klimatomställningen kommer att innebära att omfattande investeringar behöver göras i en rad samhällsviktiga verksamheter, bl.a. i transportinfrastrukturen. Det handlar sammantaget om miljardtals kronor under de kommande åren. Samhällets motståndskraft är helt avhängig hur väl vi klarar den utmaningen. Klimatkrisen innebär att staten måste ta ansvar för ett stort investeringsprogram. För att finansiera detta investeringsprogram föreslår vi därför i vår budgetmotion för 2025 att ett tioårigt moratorium införs för det finanspolitiska ramverket, se partimotion 2024/25:1924 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V).

Vi konstaterar också i vår följdmotion till skrivelsen att rätt använd digitalisering gör våra liv bättre och vårt samhälle mer effektivt men att den ökade digitaliseringen även innebär ökade digitala risker. Vi framhåller därför att bl.a. outsourcing av it-verksamhet så långt det är möjligt ska undvikas i den statliga förvaltningen och påminner om vikten av en statlig molntjänst samt en nationell policy med en etisk kod för artificiell intelligens.

2. Nationell säkerhetsstrategi (C)

Ulrika Heie (C) anför:

Regeringens utrikes- och säkerhetspolitik ter sig som splittrad och det finns ingen stringent linje för hur säkerhet, trygghet och välbefinnande skapas och beror av varandra. Det skapar en osäkerhet kring vad regeringen egentligen vill och hur försvarspolitiken nu förhåller sig till både utrikes- och säkerhetspolitiken i ett större perspektiv för global fred och frihet.

Detsamma gäller den militära infrastrukturen som spänner över flera politiska områden och där ansvaret ligger på flera olika departement. Viktiga försvarsinfrastruktursatsningar faller mellan stolarna och det finns inga medel för detta avsatta i totalförsvarspropositionen och inte heller i någon större utsträckning i infrastrukturpropositionen. Vi i Centerpartiet ser det som oroväckande att det inte finns en sammanhållen politik för den militära

infrastrukturen i Sverige och ser en risk med att detta område kan bortprioriteras, trots att Natomedlemskapet ställer höga krav på den svenska infrastrukturen. Vi vill därför bl.a. att en partiöverskridande infrastrukturberedning tillsätts för att strategiskt och långsiktigt kunna arbeta för en infrastruktur som klarar civil och militär rörlighet i en värld som blir alltmer orolig.